

Barbro Westerholm, uppgift lämnad i mail 011213.

Tryckt material:

- Andreasson, Martin (red.): *Homo i Folkhemmet – Homo- och bisexuella i Sverige 1950-2000*, Göteborg 2000.
- : "Samhällsfara eller samhällsgrupp? Riksdagens syn på homo- och bisexuella", *Homo i Folkhemmet – Homo- och bisexuella i Sverige 1950-2000*, red. Martin Andreasson, Göteborg 2000.
- Arvidsson, Håkan: "Slaget om historien", *Sydsvenska Dagbladet*, 020104.
- Eman, Greger: "Klänningens betydelse för mänsklig frigörelse – Om den socialistiska gruppen Röda bögar i Göteborg 1976-78", *Homo i folkhemmet – Homo- och bisexuella i Sverige 1950-2000*, red. Martin Andreasson, Göteborg 2000.
- Fors, Mats: "Homosexuellas favorit", *Ottar - Sex och Politik*, 1998:2/3.
- Gustafsson, Kerstin: "Tack och...", *Ottar – sex och politik*, 1998:2/3.
- Lennerhed, Lena, *Frihet att njuta. Sexualdebatten i Sverige på 1960-talet*, Stockholm 1994.
- : "Rätten att vara annorlunda. Homosexualitet i sextiotalets debatt", *Homo i folkhemmet – Homo- och bisexuella i Sverige 1950-2000*, red. Martin Andreasson, Göteborg 2000.
- Pallesen, Henning: *De avvikande*, Stockholm 1964.
- Parikas, Dodo: "Folk rörelse och festförening – behövs RFSL?", *Ottar – sex och politik*, 1998:2/3.
- Petersson, Stig-Åke: "En svensk homorörelse växer fram – RFSL 1950-2000", *Homo i folkhemmet – Homo- och bisexuella i Sverige 1950-2000*, red. Martin Andreasson, Göteborg 2000.
- von Rosen, Wilhelm: "Den homosexuella historiska traditionen", *Homosexuella och omvärlden*, red. Johan Hansson, Stockholm 1982.
- Söderström, Göran (red.): *Sympatiens hemlighetsfulla makt – Stockholms homosexuella 1860-1960*, Stockholm 1999.
- : "Föreningsliv", *Sympatiens hemlighetsfulla makt – Stockholms homosexuella 1860-1960*, red. Göran Söderström, Stockholm 1999.
- Thor, Malin, "Oral history – mer än en metod", *Historisk Tidskrift*, 2001:3.
- Weijdegård, Nils, "Tjugo år sedan friskförklaringen", *Kom ut!*, 1999:8.
- Westerholm, Barbro, "Partnerskapslagens tillkomst – framför och bakom kulisserna", *Homo i folkhemmet – Homo- och bisexuella i Sverige 1950-2000*, red. Martin Andreasson, Göteborg 2000.
- Internetmaterial: www.rfsl.se/stockholm, 020110. Utskrift hos författaren.

Summary

Building upon oral history the author discuss the circumstances around the occupation of the building of The Central Board of Health 1979 and why the elderly organisation RFSL and not the other new more radical organisations was the leader of this illegal action, which lead to abolition of homosexuality as a disease in Sweden.

Matilda Svensson studerar historia med kulturanalys vid Malmö Högskola.

Fångvänskap och homosexualitet

Pia Lundahl: *Intimitetens villkor. Kön sexualitet och berättelser om jaget*. Avhandling, Lunds universitet 2001 (231 sidor)

Pia Lundahl har tidigare skrivit boken "Lesbisk identitet" från 1998 utifrån sin djupintervjustudie med lesbiska och bisexuella kvinnor i tre generationer, där hennes fokus är intervjupersonernas berättelser om och konstruktion av jaget, självidentiteten. Fokus i hennes avhandling i etnologi, vilken kan ses som en fortsättning på den tidigare boken, är betydelsen av den heterosexuella samhällsnormens gräns mellan acceptabelt och oacceptabelt beteende.

Med exempel från kvinnliga "fångvänner", dvs. kvinnor som hade relationer med varandra i kvinnofängelserna mellan 1870-1930, visar Pia Lundahl hur de samhälleliga villkoren för ett fenomen som "samkönad intimitet" avgör hur den ska tolkas. Även om man inte såg med blida ögon på fångvänskapen betraktades det som osedlighet i samma nivå som utomäktenskapliga olikkönade relationer. Lundahl visar att det inte var den samkönade intimiteten i sig som var problematisk (i förhållande till en olikkönad intimitet), utan att den var ett uttryck för sedeslöshet (i förhållande till dåtidens handlingsorienterade sedlighetsordning) och definierades som sedeslösa handlingar.

Det var den manliga homosexualiteten som stod i fokus under 1930- och 1940-talets avkriminaliseringsdebatter för både avkriminaliseringsivrare och deras motståndare. Den kvinnliga homosexualiteten ansåg man skulle tigas ihjäl, osynliggöras så att kvinnorna själva inte skulle kunna tolka sina relationer med varandra som uttryck för homosexualitet. Man ville i möjligaste mån undvika att "öppna hennes ögon". Detta för att undvika risken att kvinnorna skulle börja presentera sig som annorlunda utifrån sitt samkönade begär, eller med andra ord utveckla en homosexuell identitet. Detta kan ses som uttryck för att det mer handlingsorienterade perspektivet under tiden för Lundahls studie av fångvänskapen, gett vika till förmån för ett mer individorienterat där handlingen var avhängig individens benämning av den. Genom att kvinnorna inte förstod den fulla innebörden av sina handlingar, bekräftade de också föreställningar om kvinnlighet; hur kvinnors ska vara. Detta går också igen beträffande hur de kvinnliga fångvännerna betraktades. När kvinnorna som "förbrutit" sig mot normen (här: i fångset) genom att uttrycka sin samkönade intimitet be-

skrev sina handlingar som ett uttryck för oförstånd, tolkades deras normbrott som uttryck för kvinnlighet och straffades inte lika hårt.

Genom att visa hur den tidens måttstock tog sin utgångspunkt i dikotomin sedlig–icke sedlig, snarare än dagens homosexualitet–heterosexualitet visar Lundahl hur beroende vi är av samhällsnormer. Hur problematiskt det kan vara att överföra våra nutida begrepp som homo- och bisexualitet på en tid där de begreppen inte hade en särskild betydelse annat än att de var en ur mängden av osedliga handlingar.

Lundahl riktar kritik mot forskning som framställer intresset för homosexualitet som ett karaktäristiskt kännetecken för vetenskapliggörandet av kön och sexualitet i slutet av 1800-talet. Snarare menar Lundahl att fortplantningsbiologin som präglades starkt av ett moraliskt och religiöst tänkande dominerade den medicinska diskursen ännu en bit in på 1900-talet. Hon menar att när den samkönade intimiteten särskildes så tolkades den likt andra icke-reproducerande handlingar utanför äktenskapet som ”en last, en synd eller en omoralisk sjukdom”. Lundahl ifrågasätter att ett nytt könsvetenskapligt tänkande skulle ha erövrat tolkningsföreträde över könsdriften vid sekelskiftet 1900. Ett viktigt argument i detta menar Lundahl är att fångvännernas intimitet inte marginaliserades som individer med ett särskilt begär utan snarare tolkades utifrån kulturella föreställningar om ”kvinnans osedlighet” och ”oroväckande sinnlighet”. Även om kvinnors samkönade begär särskildes och definierades så var de inte homosexuella individer i första hand utan kvinnor. Detta till skillnad från män som tolkades som homosexuella individer snarare än utifrån kollektivet män.

Under denna tid saknade kategoriserandet av homo- och heterosexuella eller bedömning av begärets autenticitet mening. Det centrala, menar Lundahl, var snarare handlingens förhållande till sedligheten. Det är först en bit in på 1900-talet ett nytt sätt att tolka intimiteten börjar framträda, där det inte bara är handlingens sedlighet som bedöms utan även dess äkthet.

Lundahl betonar avslutningsvis att det avgörande är vilka normer som förmedlas om de jag vi kan föreställa oss: hur vi ser på oss själva. Att homosexualitet på senare tid alltmer kommit att normaliseras; uppfattas som en annorlunda men ändå som en normal företeelse, innebär inte att vetandet och vår förståelse utvecklats utan att det är en effekt av en process där intimitetens villkor omformulerats. En normalisering av homosexualiteten är inte liktydigt med att heterosexualiteten mist sin ställning som norm, snarare är det ett uttryck för att de möjligheter till överskridande som ständigt uppstår måste hanteras. I denna process normaliseras vissa överskridanden för att andra ska kunna framhållas som onormala.

Hanna Bertilsdotter

Nazismens homoerotiska rötter

Lothar Machtan: Hitlers hemlighet. En diktators dubbelliv. Forum Stockholm 2001 (325 sidor)

Lothar Machtans bok om Adolf Hitlers homosexualitet har presenterats som något sensationellt: ”en ny bild av Hitler”. Ändå är själva frågan gammal skåpmat från 1930-talet, då nazisternas motståndare riktade in sig på den ganska öppna homosexualitet som återfanns i kretsen kring Hitler och som man gärna pådyvlade honom själv. Det nya i Machtans framställning skulle då vara att han nu kunnat bevisa att påståendet var riktigt.

Det skall omedelbart sägas att Machtan på intet sätt lyckats med detta. På ett sätt som måste betraktas som en skam för en historiker av facket (han är professor i nyare tidens historia i Bremen) tar han från början för givet det som skulle bevisas: redan i inledningen talas om Hitlers homosexualitet som en given sak. På oerhört lösa grunder framför han t.ex. hypotesen att Hitler 1911-14 skulle ha försörjt sig som homosexuell prostituerad i Wien och München och inte på försäljning av sina bilder (han var som bekant en misslyckad konstnär): ”Att Hitler skulle ha kunnat livnära sig på sin mycket måttliga talang är helt osannolikt” (s. 58). Med tanke på Hitlers många gånger dokumenterade olust mot kroppslig beröring torde tvärtemot Machtans hypotes vara helt osannolik.

Till bokens ovetenskapliga intryck bidrar också det bitvis vulgära språket. Här ligger emellertid troligen orsaken i den minst sagt undermåliga översättningen. Den tyske översättaren tycks inte ha någon känsla för det svenska språkets nyanser. Han använder t.ex. många gånger det mycket vulgära uttrycket ”stjärtgossar” utan citattecken som beteckning på homosexuellt prostituerade. Antagligen är det ett försök till ordagrann översättning av det tyska ”Puppenjunge” med liknande betydelse, ett ord som dock kan användas i seriös text, särskilt i dess anständigare variant ”Puppenjunge”. Schablonhälsningfrasen ”Gnädige Frau”, motsvarande ”högtärad fru” eller i tilltal ”damen” översätts med ”kära nådiga frun”. Att översätta uttrycket ”meine schönste Zeit” med ”min vackraste tid” i stället för ”min bästa tid” i Hitlers uttalande: ”Den tid då ingen kände mig var min vackraste tid” (s. 117) borde utesluta översättaren från alla vidare översättningsuppdrag. Den dåliga översättningen påverkar också själva bevisföringen. Machtans huvudvittne, Hitlers forne fältkamrat Hans Mend, berättar att någon i kasernen en natt sagt om Hitler och hans dåvarande gode vän och ordonnanskamrat Ernst Schmidt när man hörde att det prasslade i höet: ”Se där, två böjiga bröder!” Uppenbart har tyskan haft ”zwei Warme